

II 114559

92,50

PREPOROD
GLASILO
SAVEZA JUGOSLOVENSKIH
SREDNJOŠKOLSKIH
UDRUŽENJA

God. 4.

1921 - 22

Broj 1.

Tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani

117559
+

Sadržaj 1og broja.

Prof. P. Lokovšek : Vladika Josip Juraj Strossmayer.

Dr. M. Dj. Popović : Stari i mladi.

Dr. I. Lah : Stoletnica slavistike.

Vestnik organizacije : Določbe pravil o „Preporodu“.

Resolucije.

Poročilo o delovanju mestnega udruženja „Preporoda“ v Ljubljani.

Turneja dramske sekcije „Preporod“ v Ljubljani.

Kulturni pregled : Slovenski trg v letu 1921. Boris Orel.

Poruke uredništva i uprave.

P. St. f.

PREPOROD

Glasilo

Jugoslovenskih Srednjoškolskih Udruženja

GODIŠNJE IZLAZIČE 8. BROJEVA.

Rukopisi u srbohrvatskom govoru šalju se na adresu: LUKA TUFEGDŽIĆ, Beograd, Studenička 18.

Slovenački rukopisi šalju se na adresu: FRANC PLEČKO, Ljubljana, Poljanski nasip 48.

Adresa uprave: VLADIMIR ŠENK, Ljubljana, kr. trgovska akademija.

Odgovorni urednik: EVGEN LOVŠIN.

Glavni urednik: FRANC PLEČKO.

Pojedini broj stoji 2 Din. Godišnja predplata 16 Din.

Prof. Pavel Lokóvšek:

Vladika Josip Juraj Strossmayer.

(* 4. februarja 1815 v Oseku, umrl 8. aprila 1905 v Djakovem.)

UVOD.

Ko sem v naglici prelistal vse dosedaj izšle številke »Preporoda«, glasila S. J. S. U., sem naletel na krasne programatične članke v II. letniku 1919/20, br. 1 in 2, str. 3., Gustava Omahna: V novo doba, na dodatek k poročilu tov. Omahna od Janžeta Novaka, na Poslanjico jugoslovenskemu dijaštvu, zbranim na sestanku v Celju, dne 31. avgusta, 1. in 2. septembra l. 1919 in na članek: Mladi generaciji od dr. J. L-a, br. 1., god. 3. Naslov listu kot skupnemu glasilu naprednega jugoslov. srednješkolskega dijaštva je tako srečno izbran, da boljši in pomembnejši ne bi mogel biti. Dandanes vse kriči po prerobenju; shajajo se možje vseh struj in strank, kako preporoditi človeka, kako najti človeka, ne pa kultivirati bestije, ki tiči v človeški koži in obliki.

Človeštvo je izgubilo i vero v Boga i vero v samega sebe in vero v svoj spas. Ono tava samo v ekstremih brez idealov, ker ne najde ne idealov, ne samega sebe in ker nima volje, da si izgubljene ideale poišče, da najde pot rešitve iz vseobčega kaosa. Zato cvete boljševizem, komunizem, publika frazerstva in demagoštva. Hujše kakor kedaj prej se je razpasel materijalizem in se skuša uveljaviti na vseh poljih — deloma menda zato, ker so materijelne dobrine med svetovno vojno silno trpele, deloma pa zato, ker še ogromen del človeštva živi zgolj v materijalističnem svetovnem naziranju. Za idealne dobrine sveta se sestradani, goli in bosí človek na eni strani, na drugi pa v razkošju živeči gospod le malo ali nič ne briga. Za nas, ki smo si kljub stiskam in bojem za obstanek ohranili še nekaj idealov in samostojno mislečega duha, je življenje dandanes težko. Ne toliko radi nas samih, kakor radi mladine, ki ima stopiti na naša mesta, ko nas več ne bo, ali ko se postaramo in ko bodemo le še izza zapečka motrili

delovanje naših naslednikov. Naša sveta dolžnost je, draga mladina, da Ti zopet vcepimo v Tvoja mlada srca spoštovanje do idealov in idealnih mož, ki so nam bili zvezda voditeljica, ki so lebdeli nad našim delovanjem in mišljenjem, nas vodili in bodrili, da nismo obupali v težkih dneh v boju za svetinje našega naroda. In taka zvezda voditeljica na slov. jugu je bil v pretečenem stoletju vladika J. J. Strossmayer.

I.

Njegova mladostna in študijska leta.

Rojen je bil, kakor lepo opisuje Pavel Plesničar v Zvončku, L. 22. št. 5, 6, 7, junij 1921 kot dvojček 4. februarja 1815 v Oseku v Slavoniji. Njegov oče, Nemeč po rodu, prišel je iz Linca v Osek, toda kmalu se je pohrvatil in bil celo radi svojega narodnega, hrvatskega mišljenja preganjan. Dvojčka sta bila krščena na imena: Josip in Juraj. Ker je pa eden izmed njiju kmalu po porodu umrl in si starši niso zapomnili, kateri, so dali obe imeni preostalemu. Kot 16 letni mladenič vstopi v duhovno sempo obe imeni preostalemu. Kot 16 letni mladenič vstopi v duhovno seministično v Djakovo in jeseni istega leta, gre v Budimpešto v bogoslovje. Po dveh letih (po naše bi to bilo po maturi), torej l. 1833 doseže v dvajsetem letu starosti doktorat modroslovja. V Budimpešti se seznanja s slovaškim pesnikom Jan Kollárom, pastorjem slovaške evangeljske občine, pesnikom: Slávy dcery. Sam ves prevzet ljubezni do Slovanov, kot izrazit panslavist, je Kollár vcepil kot veliki glasnik slovanske vzajemnosti Strossmayerju tisto gorečo ljubezen do vseh Slovanov, ki mu je začrtala jasne in točne smeri za njegovo poznejše delovanje. Ta neodoljiva sila Kollarjevega slovanskega romanticizma, zagrabila je razen Strossmayerja tudi dr. Ljudevita Gaja (roj. v Krapini 1809, umrl 1872 v Zagrebu) v Pešti, kjer je študiral jus istodobno z bogoslovcem Strossmayerjem. Duša slovanskega literarnega in političnega kroga pa je bil Kollár. Porod ilirskega pokreta ni torej izšel iz Gajeve, ampak iz Kollárjeve glave. Medtem pa, ko je Gaj bil le bolj agitator in praktičen človek in je tudi ostal bolj romantični sanjač, se je Strossmayer, daleč nadkrijujoč po duhu Gajata, otresel jugoslovanskega (ilirskega) romanticizma in stopil na realna tla praktičnega, kulturnega in političnega jugoslovanskega jedinstva. Zato se tudi z dr. I. L. ne morem strinjati s trditvijo v uvodniku: Mladi generaciji, god. 3, br. 1. Stari varaždinski ilirski program je naše današnje jugoslovanstvo. Tri izrazite Ilirce sem osebno poznal: sodnika Hrašoveca v Gradcu, notarja Luko Svetca in trgovca Zabukovška v Tuhlju, v mojem rojstnem kraju. Ne vem, ali je tem narodnjakom ideja slovanskega političnega optimizma in trdna vera v boljšo usodo slov. naroda dala toli življenjsko moč ali res njih narava — doživeli so skoro vsak izmed teh 90 let ali še več. Srce jim je bilo vedno mladeniško navdušeno, redko si jih videl brez — surke. Mogočen upliv je imel ilirizem na srca vseh, toda realnosti

in pameti je bilo premalo. Ilirski pokret je zatekel ljudstvo nepripravljeno — zato se tudi v ljudstvu ni ukoreninil, ravnotako kot je zmagoslavni pohod jugoslovanskega jedinstva ob prevratu zalotil veliki del in to i intelektualni del i manj izobraženo ljudstvo, bodisi Slovence, Hrvate i Srbe nepripravljene. Od tod slede današnji separatistični in avtonomistični pokreti, da se zdi, da smo od narodnega jedinstva danes bolj oddaljeni kakor preje kedaj. Zasluga ilirizma pa je vsekakor, da je prebudil Hrvatom in Slovencem narodno zavest in vrgel v nje iskro duševnega in političnega jedinstva. Pri Hrvatih je pognala ta narodna zavest globoke korenine in globoko ljubezen do hrvatske zemlje in ta globoko vsajeni čut bratstva izrabljajo danes gotove politične struje v separatistične težnje, ker so pozabili na svoje ideale in nacionalne heroje, kakor je bil ravno Strossmayer.

Mi Slovenci se tiste žarovite domovinske ljubezni nismo nikoli mogli do duška napiti, zato sta poskrbela Dunaj in kar nas najhuje boli, tudi Rim. In te goreče domovinske ljubezni tudi še danes ni v naših srcih in zato smo še res tako malovredni, biti v zajednici jugoslovanski. Nas so vzgajali le za papeža in za cesarja, vse ostalo, kar je bilo čez te smernice, je bilo po mnenju naših vzgojiteljev za naš dušni in narodni blagor pogubljivo in ničevno. Ta ideologija nas še danes oklepa kakor železen obroč. Tako je in nič drugače, in če bi bilo drugače, ne bi bil to naravni razvoj.

Leta 1838 (23 let star) je bil Strossmayer posvečen za duhovnika. Do l. 1840 je bil kapelan v Petrovaradinu, v rojstnem kraju bana Jelačića. Nato ga pošljejo v višje duhovno izobraževališče Avgustinum na Dunaj in tam postane l. 1842 doktor bogoslovja. Istega leta je bil imenovan za podravnatelja djakovskega semenišča. L. 1847 je bil poklican za ravnatelja Avgustineja. Jelačić je bil ravno v tisti dobi na višku svoje moči ter se mu je posrečilo spraviti 34 letnega Strossmayerja l. 1849 (Wiener Zeitung, 18. novembra 1849) na biskupsko stolico v Djakovo. V začetku l. 1850 je bil od dunajskega nuncija posvečen v škofa in s tem je postal de facto et de iure djakovski biskup z ogromnimi materijalnimi dohodki, proti katerim so bili naši slov. škofje pravi berači.

II

Strossmayerjevo delovanje za kulturno jedinstvo Jugoslovenov. Apostol jugoslovenske ideje.

Ravno ko je ilirizem začel pojemati vsled nastalih političnih razmer, ko je nastopil Bachov absolutizem, usmili se nas previdnost božja, da nam Jugoslovenom zasiže v polnem svitu svetel meteor, kot nada in uteha v najhujših časih, kar smo jih Slovenci in Hrvati morali preživeti. Ilirci so gradili hišo pri vrhu s svojimi davorijami — brez vsake globlje vsebine. Za tak romantizem ni bilo več mesta, ali vendar si ne moremo misliti

mladostnega in detinskega življenja prvega narodnega probujenja brez romantike kot predhodnice. Lažje je bilo torej Strossmayerjevo delo. »Novosti« od 5. februarja t. l. št. 35 pravijo to-le: »Ilirstvo je pretekao (prehitel) vijek i život vijeka, koji više nije trebao romantike. XIX. stoljeće svagdje u Evropi traži, da narodni život steče svoju stvarnost, da nade svoj sadržaj.

Ovo značenje XIX. stoljeća kod nas ne zapazi skoro niko osim vladike Strossmayera. On je shvatio duh XIX. stoljeća i zato tražio i udario realne temelje narodnom životu. — On ustanovi 70 ljudskih šol. L. 1860 osnuje Jugoslovansko akademiju znanosti in umetnosti, ki naj bo po njegovem mnenju kulturno središče Hrvatov, Srbov, Slovencev in Bulgarov. L. 1861 stavi prvi v hrv. saboru predlog, da se ustanovi vseučilišče in leta 1874 ga reš otvori z besedami: »Ovo ima biti ono sveto ognjište, na kom se srca bratska na ljubav, slogu i jedinstvo razvijati imaju. U samom našem užem domu dva brata rodena jedne majke sinove još predsude neke rastavljaju. — — — Do vseučilišta je, da se braća u jednu dušnu i u jednu svetu namjeru spoje«.

Razen tega je prepotoval ne malo vso Evropo in nakupil krasno galeriju slik, ki se imenuje po njemu: Strossmayerjeva galerija slik. Milijone in milijone je dal za kulturne svrhe — to bi bile v današnji vrednosti milijarde; bil je v pravem smislu prvi jugoslovenski mecen. Bil je najizobraženiji Jugosloven XIX. veka in o katerem pravi, kakor poroča »Riječ« v svoji 28. številki od 4. febr. 1922 francoski publicist Marbeau v svojem listu »Revue française«: da on kao katol. svećenik nije nikada pridavao ničemu ni vjeri, ni znanosti ni politici toliko značenja kao baš umjetnosti, koju je smatrao jednim od najmoćnijih elemenata civilizacije«.

L. 1866 je začel graditi katedralo v Djakovem in šele l. 1882 jo je dozidal v vsej krasoti, ne v gotskem — ampak v romanskom, po vzoru krasnih romanskih cerkev v Dalmaciji, kot vez med zapadom in vzhodom — kot vidni znak njegovega idealnega stremjenja po spojitvi obeh ver i pravoslavne i rimskokatoliške. Zato tudi v predvorju vidimo napis: Slavi Božjoj, jedinstvu crkvi, ljubavi i slozi naroda svoga. Grandiozna koncepcija je to, kdo jo bo izvršil in kedaj?

»Novosti« pod naslovom »Orao« označujuje I. I. Strossmayerja tako-le: Merežkovski kaže o jednoj svojoj figuri o visini, koju su davno obasjali prvi traci zore, dok su velike i široke mase bile u dubokoj tami. Visina, koja je samo dom Orlova. A veliki vladika bio je pravi orao, koji je dosegao prvi onu visinu, koja je cilj čitavom narodu. S te visine nam je prikazao nove vidike. Mi još ni danas ne možemo dočudati onu veličinu kao što ne vide visine oni, koji im stoje na podnožju, nego tek oni, koji su od njih udaljeni. O ljudima tako velikim sudi tek historija«.

In »Riječ« zaključuje svoj članek: I. I. Strossmayer: ... Ima još i danas ljudi, slavitelja habsburške dinastije — lažu hoće da odvuču narod

od ideja Strossmayera... da infiltriraju sav naš javni život — ti mali ljudi neće se danas žacati, da apostola Jugoslovenstva slave kao svoga preteču. Ovi profaniraju njegovo ime, iz njih djelovanja se vidi kako su lažni proroci, koji se danas odvajaju od nauke, protivne ideji narodnoga jedinstva svih južnih Slavena.«

In mi Slovenci? Ni na Slovenskem kulturno-prosvetnoga društva, da ga ni on podprl materijelno, če se je s prošnjo obrnilo nanj. Častni član in ustanovnik je mnogih akademskih društav — naprednih — ker ni poznal ne reakcionarstva, ne zastoja — ampak samo napredek, ki je zapaden v božjem, naravnem zakonu veselstva. Bil je velik prijatelj in podpornik Sokolstva, bil je mož znanosti, umetnosti in napredka. Med svetovno vojno ob 100 letnici ga mi Jugosloveni nismo smeli slaviti, in sedaj ko imamo priložnost in nas nihče ne ovira, smo skoro pozabili, da je vobče živel, on, ki je pripravljaval davno pred nami pot do ujedinjenja Jugoslovenstva. V svoji veličini je tolik, da ga današnja doba niti zapopasti ne more. Vječnaja mu pamjat i slava!

Dr. M. Dj. Popović.

Mladi i stari.

Da li ste posmatrali šta rade mravi kad im se razori mravinjak? Mravi, koji su mnogo bolje uredjeni nego i samo ljudsko društvo, odmah dadu uzbunu i svaki seda na posao. Prvo što vidite to je rad na spasavanju i to spasavanju njihovog najdragocenijeg imanja — njihovog podmlatka. Iz rasturenog ili ugaženog mravinjaka videćete, da svi stariji žurno iznose svoju decu — mravja jaja.

Ali ne vidimo mi tu pojavu — instinkt roditeljske ljubavi i požrtvovanja — samo kod mrava; ona je opšta kod sviju živih bića. Čak i kod biljke seme je zaštićeno i sklopljeno u sočan, pun hrane omotač, koji treba maloj semenci da posluži kao rezervna hrana pre nego što mogne iz zemlje crpsti hranljive sastojke.

I s druge strane usadila je priroda u dušu mladenaca instinktivnu ljubav i privrženost prema roditeljima. Sećate li se one priče kad su našli malog Mulata, koji je izgubio svoju majku, i zapitali ga, ko mu je majka; on je rekao da mu je mati najlepša žena. A ta najlepša žena za njega bila je jedna prljava, strašno ružna crnkinja, — ali to je bila njegova mati.

Isto tako priroda, protivu koje se niko ne može boriti, uputila je mlade na starije i starije na mlade.

Ma da je to jedna tako stara istina i tako dobro poznata stvar, ipak zaslužuje da o njoj, baš za to što je prosta i za to što je poznata, i danas i buduće češće govorimo. A zaslužuje da se o njoj govori, jer ima ipak izvesnih pojava koje, ako ih ne sprečimo, mogu — i ako za kratko vreme

— ipak mutiti onu divnu skladnost, koju je priroda storila izmedju mladih i starih.

Te pojave poremećene skladnosti ipak su samo deo opšte neskladnosti, koja je nastupila u današnje vreme u celom ljudskom društvu.

Zbog toga je jedan od naših najprećih zadataka da zajednički ispitamo odnose mladih i starih i da upoznamo sve uzroke, koji stvaraju tu neskladnost, i da se potrudimo da otklonimo te uzroke i udesimo odnose tako da se potpuno uspostavi prirodna skladnost, koja leži u najdubljem nagonu čovečijeg bića.

Unapred vam moram reći, da sva krivica zbog neskladnosti, koje postoje, isključivo pada na starije —, i da su oni jedini odgovorni i od njih mora poteći popravka. A da je ovo zaista tako, ja ću vam izneti dovoljno dokaza.

Dete, koje na svet dodje, i ako izgleda kao neispisan list hartije, ipak je donelo u sebi sve svoje nasledjene osobine, usadjenim u golim okom nevidljivim klicama, od kojih živa bića postaju. Te osobine, bile one dobre ili rdjave, i ako su svojina deteta, ipak su dar njegovih predaka.

Drugi činilac, s kojim računamo, jeste odgajivanje deteta. I u koliko smo nemoćni kad su u pitanju nasledjene osobine, u toliko je odgajivanje potpuno u našim rukama i za njega nosimo punu odgovornost.

Dete je neobradjeno, sirova gradja; ta gradja ima da bude dobra ili loša; od nje se može sagraditi delo umetničko, osrednje, ili se može gradja sasvim iskvariti. Tako isto i vaspitač će stvoriti od deteta ili potpunog čoveka ili polutana ili štetočinju. Kakav majstor takva će biti i rukotvorina. I od najgore gradje stvoriće vešt majstor bar na izgled dobru stvar, dok rdjav majstor može da upropasti i najlepši kararski mermer.

Zbog toga i posao vaspitača je jedan od najtežih i najsloženijih poziva, pa i najsudbonosniji po život i napredak čitavih naroda. U rukama vaspitača je dakle naša sudba. A dužnost vaspitača nije samo u rukama roditelja, profesionalnih vaspitača — učitelja i nastavnika —, ona je u rukama sviju nas. Nema ni jednog zanimanja, ni jednog posla gde se ne bi moglo i gde ne treba vaspitno uticati.

Vaspitač, kao i svaki majstor, treba dobro da poznaje svoju gradju. Dete, koje hoćemo da vaspitamo, moramo poznavati. Za mnoge neuspehe krivica je do nepoznavanja deteta i njegove prirode.

I baš zbog nepoznavanja dečje prirode dešavaju se greške, sukobi i nespোরазumi izmedju roditelja i dece, izmedju nastavnika i učenika, izmedju starih i mladih u opšte.

Jedna je od najvećih grešaka što se odgajivanje dece ne uzima ozbiljno. Ljudi, koji hoće da odgoje dobar roj kokošiju ili konja ili ovaca, oni moraju taj posao da nauče, da se za njega sprema. A ko se sprema? U kojoj se školi uči podizanje i vaspitanje deteta? I tako podizanje dece ostavljeno je potpuno slućaju. Za materinstvo se niko ne sprema. U de-

vojačkim školama uče se sve moguće i nemoguće stvari, samo se ne uči kako se deca gaje i vaspitaju. Za to, prvi zahtev je spemiti roditelje za podizanje dece.

Kao god što se mi ne spremamo da podizemo malu decu, tako se isto i nastavnici ne spremaju kako da vaspitaju školsku decu. Oni se ograniče da u školi predaju i ispituju svoje učenike i misle da je s time njihov zadatak sasvim ispunjen i iscrpen.

Deca ulaze u život kroz kuću, školu i radionicu. One treba da ih sprema za život. Roditelji danas ili nemaju sprema, ili nemaju vremena, a često puta ni volje da se bave svojom decom; ovo naročito važi za varoš. Na selu su prilike drugojačije i, možemo reći, zdravije. Dete ulazi u život od prvog koraka; njega okružuje život i on ga vaspitava. Ono je na selu u sredini prirode, i priroda i život u njoj ga spontano vaspitavaju. Ono, tako reći, čim pomili, učetuje u nekom radu; ako ništa drugo, a ono čuva guske ili napasa ovce.

U varoši je pak sasvim drugo. Dete je odvojeno od prirode, odvojeno od života. Škola, koja treba sve to da mu pruža, još više ga odvaja od života; i onda nije čudo što omladina, odvojena potpuno od života nalazi na silne smetnje i tegobe kad u taj život stupa.

Kao god što je dužnost roditelja da se spremaju i uče kako se deca podižu, tako isto i škola treba da bude škola rada, škola za život. To svi već osećamo i nadamo se da će se u tom pravcu škole i reformisati. Najzad, i svi mi ostali, kao članovi društva, više ili manje treba da uzmemo učešća u vaspitanju omladine, u toliko pre u koliko škole i radionice ne ispunjavaju taj svoj zadatak. To je rad privatne inicijative, rad raznih organizacija, koje su stavile sebi za zadatak podizanje i vaspitanje naše omladine. Zadatak je ovih društva u isto doba da vide ove mane i nedostatke vaspitanja, i da se trude da prave uzroke otklone.

Znano — voljeno. Svi oni, koji dolaze u dodir i koji vaspitavaju, vode omladinu, treba da je dobro poznaju.

Omladini treba vodja. I odrasli trebaju vodje. To je prirodna organizacija, to je medjusobno pomaganje, to su veliki prirodni zakoni gravitacije, revnosne podele rada. Niko ne može sam opstati. Sve se udružuje. Molekili se udružuju u kristale. Organiti sastavljaju ćelije, ćelija organe, organi organizme, organizmi društvo, bilo da je to mravinjak ili ljudska zajednica. Mladi se naslanjaju na stare, stari su u starosti upućeni na mlade. Mladi su izvor, koji osvežava ideje, nov život. Stari su jako stablo, o koje se tanka šibljika naslanja dok ne ojača.

Mladi i stari su dva sveta. Mladi organizam je gibak, bujan, brzo misli, optimist, idealist i neiskusni. Stari su uvek više konservativni, kruti, stariji, često pesimisti, imaju iskustva.

Kad i jedni i drugi znaju te osobine, neće biti teško da se razumeju i da pogode pravi put, koji treba da bude rezultat tih dviju sila, koje ne

smeju dejstvovati suprotno, već konvergentno. Te dve sile ne treba da se sudaraju i da zaustavljaju kretanje u napred, već da samo bočno dejstvuju u kretanju u napred, daju pravac više levo ili više desno; ako nije moguće da se uvek ide u pravoj liniji. Zbog toga najboljeg zajedničkog rada može biti u privatnim udruženjima, koja se staraju o vaspitanju omladine, jer u njih omladina ulazi po slobodnoj volji i želji. U tim organizacijama ona ne nailazi na starešine, koji hoće da zapovedaju, već na starije prijatelje, koji hoće da zajednički rade i da od svoje strane pomognu omladini, da se oduže svom vaspitnom napretku i da ispune jednu dobrovoljnu i patriotsku dužnost. U toliko pre treba i omladina tim udruženjima da pristupi sa punom verom i iskrenošću. U tim društvima starih i mladih treba da se izradi najbolji i najugledniji sklad, onaj koji treba da bude uzor za vse odnose u životu i mladih i starih. Jer mladi biće sutra stari, kao što su i današnji stari bili do skora mladi. Treba se setiti šta smo bili, kao i misliti šta ćemo biti.

Ja sam pokušao da u odnosu mladih i starih iznesem nekoliko važnijih momenata, koje sam uočio za vreme od dvadeset godina svoga ličnog rada sa više generacija. O tim odnosima imalo bi vrlo mnogo da se govori i razmišlja. Neka bi ovaj prvi naš razgovor poslužio kao podstrek i za druga posmatranja i razmišljanja.

Dr. J. L.

Stoletnica slavistike.

Pred sto leti (1822.) je izšla na Dunaju knjiga, ki je postala temelj slovanske filologije. To je bila knjiga češkega učenjaka Dobrovského, z naslovom »*Institutiones linguae slavicae dialecti veteris*« (pravila slovanskega jezika starega narečja) — torej nekaka prva »staroslovenska slovnica«, ki je imela podati do tedaj zbrano gradivo staroslovenske t. j. Ciril-Metodove književnosti. L. 1821. je napisal Dobrovsky predgovor k temu svojemu življenjskemu delu in s tem odprl vrata v staroslovenski svet in v vsa ona vprašanja, ki jih je reševala slavistiška veda do današnjega dne, ko naš starosta Jagić zaključuje svoje delo in podaja po stoletnem raziskavanju končne izsledke t. zv. staroslovenskega vprašanja, da je namreč jezik v staroslovenskih rokopisih starobolgarsko narečje, da so bili prvi teksti pisani z glagolico ne s cirilico, da so bili najprej prevedeni posamezni deli evangeljja in šele pozneje ves evangelij in svetopisemske knjige, da se naslanjajo prevodi tudi na latinski prevod, in da se nahajajo med staroslovenščino že tudi češki in slovaški izrazi. —

Kdo je bil Dobrovsky? Bil je sin dragonskega stražmojstra, rodil se je v Darmoteh, blizu Raba na Ogerskem (17. avg. 1753). Bil je torej po rodu Slovak. Otroška leta je preživel v Horšovem Tynu, kjer je bil vzgojen

po nemško. Izhajal je torej s potujočene staroslovenske zemlje. Gimnazijo je študiral v Nem. Brodu in v Klatovich, kjer se je naučil češčine. Na univerzi v Pragi je študiral filozofijo in je vstopil v jezuitski red; novicijat je preživel v Brnu; takrat (l. 1773) pa je bil jezuitski red razpuščen, in Dobrovsky se je v Pragi posvetil teologiji — poleg tega se je pečal z drugimi študijami: posebno s češko zgodovino in jezikoslovjem. Od l. 1776—1787 je bil domači učitelj filozofije in matematike v hiši češkega plemiča grofa F. A. Nostica. L. 1787. je bil posvečen in je postal vicedirektor gen. seminarja za Moravo v samostanu Hradisko pri Olomucu. Ko je bil ta zavod po smrti ces. Jožefa II. odpravljen in je svobodomiselnost zmagovala na vsej črti, je stopil Dobrovsky v pokoj in je poslej živel kot »abé« v raznih plemiških hišah, posebno pri Černinih in Nosticih, ki so podpirali njegovo znanstveno delo. L. 1792—1793 je potoval po Švedskem in Rusiji in je iskal tam po arhivih stare češke in slovanske rokopise (v tridesetletni vojni so Švedi odnesli mnogo zakladov iz Prage). Od l. 1795 je trpel na živčni boleznii, vkljub temu je neprestano delal in z bistrim duhom razreševal vprašanja stare slovanske preteklosti, ki je takrat probujajoče se slov. narode predvsem zanimala. Umril je l. 1829. v Brnu.

Dobrovsky je bil kritičen znanstveni duh: doba pred njim (protireformacija) ni razločevala bajke od zgodovinske resnice, zato so se nakoščile zmote, ki jih je bilo treba razjasniti; v dobi verskih in političnih bojov so izginile razsodnosti pod pritiskom cerkvenega in državnega absolutizma. Treba jih je bilo prebuditi, oživeti in očistiti tujih primesi. Dobrovsky je med prvimi češkimi narodnimi buditelji: hotel je povzdigniti češki jezik in to ga je vodilo k študiju slov. jezikov; s prijateljem Fortunatom Duryehom je prevajal sv. pismo in ta ga je opozoril na staroslovenski prevod: s tem je bil začetek njegovih slovanskih študij.

V tem času se je začela probujati češka literatura. Dobrovsky podaja vsako leto o nji kritičen pregled (Böhmische Litteratur auf das Jahr 1779., Böhmische und Mährische Litteratur auf das Jahr 1780., Litterarisches Magazin von Böhmen und Mähren 1786, 1787). Novotarji (kakor n. pr. pri nas Marko Pohlin, so hoteli uvesti v jezik skovane izraze; Dobrovsky se je postavil proti njim in je priporočal živi narodni jezik, ki naj se naslanja na druge slov. jezike. Dobrovsky sam — kakor je znano — dolgo ni verjel, da si bo češki jezik zopet opomogel; sam je pisal nemško in latinsko in šele proti koncu življenja tudi češko. Glavna njegova dela so: »Zgodovina češk. jezika in literature« (Geschichte der böhm. Sprache und Litteratur) l. 1792. »Nemško-češki slovar«, (I. del l. 1802, II. del s pomočjo Puchmajerja in Hanke l. 1821.) in »Ausführliches Gebäude der böhmischen Sprache« (1. izd. l. 1809, II. predelana izd. 1819.), po kateri je napisal naš Metelko svojo slovnico »Lehrgebäude der slov. Sprache« (leta 1824.) Tu je Dobrovsky podal temelje češke in vsake druge slovanske slovnice.

Ob enem se je Dobrovsky zanimal za vse slovanske literature, posebno pa za staroslovanska zgodovinska in kulturna vprašanja. Zato je izdal že l. 1806. svoj »Slavin«, kjer je zbral nekaj člankov o teh vprašanjih, pozneje pa je ustanovil poseben list »Slovanka« (1814 in 1815), da bi v njem o tem razpravljaj. Pisal je o tem tudi razne nemške znanstvene spise in v osebni korespondenci z raznimi znanstveniki posebno s Kopitarjem. Uspeh tega raziskavanja in razpravljanja je bilo zgoraj imenovano delo »Institutiones«, kot zrel plod polstoletnega truda.

Med tem sta že rastle dva učenjaka, ki sta imela spopolniti delo »patriarha slavistike«: eden je bil Rus Vostokov, ki je že l. 1811. izdal svoje slavno »Razsuzdenije«, o katerem razrešuje staroslovensko vprašanje nekoliko drugače nego Dobrovsky, drugi pa je bil naš Kopitar, ki je iz Cojzove knjižnice, kjer je dovršil svojo gramatiko (1808.) prišel v dvorno knjižnico (1809.) in je stopil v zvezo z Dobrovskym. Vostokov je izdal prvo vzorno izdanje starega teksta »Ostromirov evangelij« in je sestavil prvi slovar cerkvenoslovanskega jezika, Kopitar pa je pripravil prvi glagolski tekst »Glagolita Clozianus« (1836.) in je postavil svojo panonsko slovensko hipotezo, češ, staroslovenski jezik se je govoril v Panoniji, kamor sta prišla Ciril in Metod, pisalo se je najpreje v glagolici (glej »Patriotische Phantasien eines Slaven«). Tako so nastala tri središča slavistike: češko, rusko in dunajsko. Kmalu so se oglasili tudi Poljaki (Brandtke).

Med tem pa je dobila slovanska misel svoj politični značaj in se je začela pojavljati v smislu Kerclerjevih idej v literaturi kot živ odmev sodobne romantike. Njen pesnik je postal Slovak Jan Kollár, ki je v svoji »Slave kceri« budil pozabljene slovanske rodove iz grobnega spanja. Rusko slavjanofilstvo, poljski merianizem in jugoslovanski ilirizem so vzporedni pojavi tega slovanskega prebujenja. Kollárjevo pesniško slovanstvo so skušali slovanski učenjaki znanstveno utemeljiti: na čelu vseslovanske ideje stoji prosta šola, kjer poleg Palackega in Hanke, ki se posvečata posebno stari češki zgodovini, dovršuje marljivi Šafařík svoja velika dela »Slovanske starožitnosti in narodopisni zemljevid slovanstva«. Tudi Šafařík je bil Slovak, bil je nekaj časa v Novem Sadu, kjer je v Fruški gori pregledoval arhive v starih srbskih samostanih, potem pa se je preselil v Prago, kjer je dovršil svoja dela. Med tem so se začele na univerzah ustanovljati slovanske stolice, na Dunaju, v Rusiji, Nemčiji, Franciji, Angliji, Nizozemski, na Švedskem itd. Za nas sta bili slov. stolici v Gradcu 1813 (Primic) in v Ljubljani 1817 (Metelko).

Praga je stopala v ospredju tudi politično. L. 1848 je vdarila odločilna ura, da se pokaže politična vrednost slovanske misli. V Prago je bil sklican veliki slovanski kongres. Predsedoval mu je Šafařík, sila je bila močnejša od pravice: slovanske iluzije so se razblinile v nič: slovanstvo se

vrača zopet k znanstvenemu delu. Šafařík, naslednik Dobrovskega, je izvršil svoje delo; z njim se zaključi praška doba — med tem pa je vzrastle Kopitarjev, naš Fr. Miklošič, ki je bil l. 1848. v ospredju slovenskega gibanja. Z njim preide težišče zopet na Dunaj. L. 1851 izda Miklošič prvi del svoje slavne »Slovanske primerjalne slovnice«, uspeh četrstoletnega truda, ki po presoji Palačkega in Šafaříka dobi nagrado dunajske akademije, istega leta sledi »Kodeks supraslski, nato staroslov. slovar, ki naj nadomesti Vostokova in konečno: »Etimologični slov. slovar« (1886), ogromno delo, ki je pred vojno pričelo izhajati, spopolnjeno z večjo roko prof. Bernekerja v Monakovem.

Iz Miklošičeve šole je izšla cela vrsta novih slavistov: naj omenimo pri nas samo Levstika in Pleteršnika in znana imena v slavistiki: Polivka, Pastruek, Vondrah, Geitler (Čehi), Rački in Jagič. Pred vsem Jagič, ki je stal polstoletja kot steber sredi slavistične vede. Poleg izdaj glagolskih in cirilskih tekstov je napisal celo vrsto spisov v slov. vprašanjih, podal nam je 1000 str. obsegajočo »Zgodovino slovanske filologije« in je združeval v »Archiv für slav. Philologie« do svetovne vojne vse slaviste v skupnem delu. —

Med tem se je mogočno razvilo slavjanovedenje v Rusiji (Sreznevskij, Pogodin, Florinsky, Francev itd.).

Vidimo torej, da je bil temeljni kamen slavistiki položen z »Institutiones« in da se je ta veda razvijala iz vprašanj o staroslovenščini ter je čim dalje bolj prehajala k živim jezikom. Staroslovensko vprašanje — se zdi — da je zdaj po sto letih rešeno — iskali smo v njem svoje prve kulture in zgodovine in smo se ob njem pripravljali za novo dobo. Črpali smo v njem tudi ponosa in moči za naš narodni in kulturni boj. Slavistiki pa nastajajo nove naloge: bila je doba, ko je edino staroslovenščina nas družila. S svetovno vojno se je marsikaj spremenilo. »Archiv für slav. Philologie« je prenehal izhajati in naš slavist prof. M. Murko, sedaj na praški univerzi, je pretekle mesece iskal zvez med slavističnimi učenjaki, da začne v Pragi izdajati nov list »Slavija«, ki bo znanstven list za slavistiko. Dočim so v »Archivu« pisali naši učenjaki še nemško, se bomo zdaj v tem oziru emancipirali — v »Slaviji« bo pisal vsak v svojem jeziku. Nemščina torej ne bo več posredovalen jezik. Treba pa bo vso našo vzgojo v vseh slov. narodih obrniti v to smer. Poznanje slovanskih jezikov in literatur je stvar praktične slavistike. V tem si sedaj mladina deloma sama pomaga, treba pa bo na tem polju še več skupnosti, sedaj po sto letih je naša slovanska kultura že velika in treba jo je poznati. Dozdaj smo malo prišli vsak preko svojih mej. Organizacija slovanske vede, ne le slavistike, je važna zahteva naše dobe. Slovanstvo je bilo pred sto leti ideja — danes je pred nami kot resnica, ki ne vemo kam z njo. Iz sedanjega preurejevanja slovanskega sveta bo izšla tudi bodoča Rusija, ki bo prevzela ono vodilno ulogo, ki ji gre. Na vse to se moramo pripravljati.

Slavistika je izvršila v enem stoletju veliko delo — a ne še vse: na uspehkih prvega stoletja bomo zidali naprej hram slovanske vede in kulture. Stari so postavili temelj in stebre — naloga mladine bo, da dovrši to veličastno stavbo, ki bo nosila naslov: slovanstvo.

Organizacijski vestnik.

DOLOČBE PRAVIL O »PREPORODU«.

III. Sednica, održana 13. jula po podne; predsedava D. Timotijević.
Sekretar Bartoš čita predloge »Preporodu«, koje su doneli interesanti za list na svom jutrošnjem sastanku.

a) da se u pravila unese:

Član 17: kao glasilo Saveza postoji list »Preporod«.

Član 18: Način administracije i uređevanja određuje kongres svake godine.

b) poslovnik koji glasi:

1. Program »Preporoda« je kulturna orijentacija jugoslovenske mladine, koja će su postizavati naučnim, socijalnim i beletrističkim člancima. U listu će biti i izvještaji o radu našeg pokreta. Urednicima se ostavlja da izaberu materijal, koji će ući u list.

2. Uredništvo »Preporoda« sačinjavaju urednici za srbsko-hrvatsko i slovenačko narečje. Urednike za srbo-hrvatsko narečje bira Centralna Uprava, a urednike za slovenačko narečje mesno udruženje u Ljubljani. Sem toga uređništvo ima u svakom udruženju stalnog poverenika koga bira dotična mesna uprava i čija je dužnost da održava stalnu vezu između uredništva i članova i da se brine za napredak lista. O njegovom radu mesna uprava dužna je, da podnese izveštaj neposredno uredništvu; ona snosi odgovornost za njegov rad.

3. Poverenik uredništva je u isto vreme i poverenik administracije u mesnom udruženju. Njegova je dužnost rasturanje lista i obračun sa administracijom. Družina je obvezna, dauzme i plati najmanje toliko brojeva, koliko iznosi $\frac{1}{4}$ celokupnog broja članova. Novac za list mora se poslati odmah po prejemu lista direktno administraciji.

4. Godišnje izlazi osam brojeva lista. Cena broju, vsebina i format poverava se administratoru i urednicima. Administracija i uredništvo podnose pre izlaska novog broja svoj izveštaj o prošlom broju Nadzornom Odboru. Kongresu urednici i administrator podnose naročiti izveštaj, a Nadzornom odboru svoje knjige na pregled.

5. Novac za fond »Preporoda« dužna je svaka podružnica, da pošalje direktno administraciji, čim se završi upisivanje. Svakog meseca šalje se novce od naknadno upisanih članova.

c) da se dug »Preporoda« isplati iz fonda, kome će pozajmiti potrebne sume C. Odbor, Ujedinjenja Beogradska, Srednj. Omladina i Ljubljansko Mesno udruženje iz svojih blagajni.

d) da se odobri kredit za honorar glavnog urednika i glavnog administratora, po 50 Din od broja.

Rezolucije III. Kongresa Saveza Jugoslovenskih Srednješkolskih Udruženja, održanog u Beogradu 11., 13. i 14. jula 1921 godine.

Rezolucija o veri. S obzirom na potrebe našeg narodnog jedinstva, Savez Jugoslovenskih Srednješkolskih Udruženja na svom III. kongresu u Beogradu protestuje protiv održavanja religijske nastave u našim srednjim školama, kojih se med omladinom rasipa najviše onoga, što smeta da se provede potpuno jedinstvo.

Isto tako protestuje protivu klerikalnih pansiona u koje stupaju mladi ljudi zbog rdavog materijalnog stanja u kojima silom postaju sveštenici. Traži, da se svi ti pansioni

i imanja, sa kojih se oni izdržavaju, odvrgnu iz svesteničkih ruku i predu pod državnu upravu.

Omladina naročito protestuje protivu nasilnog teranju u crkvi i ispovedanja i traži apsolutnu slobodu verskih obreda.

Rezolucija o profesorima. Predstavnici Saveza Jugoslovenski Srednjoškolskih Udruženja sakupljeni na svom III. kongresu u Beogradu, konstatujući iz izveštaja mnogih delegata, žalosten fakat, da su na mnogim mestima direktori i profesori ometali rad ovog Saveza; moli Ministarstvo Prosvete da utiče na nastavničke zborove, da naša pravila respektuju, da uzajamno sa nama rade i da ne čine smetnje našem pokretu kao što je to dosada bio slučaj.

Mi molimo, da se čitav naš pokret shvati kao ozbiljan, a ne kao igranje na štetu školskog posla.

Rezolucija o imenu države. Stojeći na stanovištu potpunog narodnog, državnog i kulturnog jedinstva, Savez Jugoslovenskih Srednješkolskih Udruženja, na svome III. kongresu u Beogradu, donosi ovu: Rezoluciju. Pošto odbacuje sve nepotrebne i štetne tradicije, naš Savez želi, da bi jedinstvo bilo što jače i potpunije, da se našoj državi mesto razjedinjujućeg imena »Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca« da jedno opšte i jedino naše pravo ime »Jugoslavija«.

Donoseći ovu rezoluciju omladina uglašava, da će prema tome programu raditi na tome, da se ovo pitanje što pre reši u njegovom duhu.

Poročilo o delovanju mestnega udruženja S. J. Š. U. »Preporod« v Ljubljani.

Novovoljeni odbor se je na svoji prvi seji konstituiral tako-le: Gojmir Jelenc, predsednik; Lojze Gril, podpredsednik; Fedor Švigelj, tajnik; Milan Grom, blagajnik; Pavel Domicelj, gospodar; Nikola Janković, čitalničar; Stane Krašovec, knjižničar.

Novi odbor je spravil delovanje udruženja v stari tir in je skušal delovanje, kolikor je bilo pač mogoče izboljšati in preurediti. Popolnoma je preuredil čitalnico, ki sedaj lepo posluje. V čitalnico pribaja deset dnevnikov oziroma tednikov, ter približno isto število revij, srbohrvatskih in slovenskih.

Društvena knjižnica se je v zadnjem času precej izpopolnila. Nekatera književna podjetja so se zavezala, da bodo vsako novo knjigo, ki izide v njihovi založbi podarila naši knjižnici. Natem mestu izrekamo tem založništvom svojo zahvalo. Danes šteje knjižnica okrog 700 knjig.

V tekočem letu delujejo v našem udruženju štiri sekcije: kulturno-znanstvena sekcija, dramatična sekcija, pevska sekcija in šahovska sekcija.

Kulturno-znanstvena sekcija prireja dvakrat tedensko predavanje in debatno večere. Vrste se literarna, gospodarska in socialna predavanja. Sekcija je priredila 1. decembra 1921 lepo uspelo »Cankarjevo proslavo« s predavanjem, recitacijami in pevske točkami. Skupno z akademskim društvom »Jadranc« je sekcija priredila predavanje o Dostojevskem. Govoril je g. dr. I. Lah, ki je očrtal pomen tega velikega pisatelja za svetovno književnost. Kulturno-znanstvena sekcija prireja te dni ciklus predavanj o ruski književnosti. Predavanja se bodo vršila enkrat tedensko.

Lepo se je razvijala od lanskega leta sem dramatična sekcija. V glavnih počitnicah je priredila turnejo po vseh večjih krajih Slovenije in pot jo je tudi zanesla v Varaždin. Trditi moremo, da je turneja uspela v vseh ozirih dobro. V letošnjem šolskem letu je dramatična sekcija priredila tri predstave na Viču, po eno pa v Trzinu in Ljubljani (št. Jakobski oder). Mislimo, da bo tekom meseca februarja lahko zopet podala na odru dve ali tri predstave.

Pevska sekcija na zunaj sicer še ni nastopila, vendar pa tudi pridno deluje in študira v Glasbeni Matici.

Šahisti, ki majo svojo sekcijo, pridno šahirajo ob vsaki priliki. Tovariš načelnik pripravlja za bližnje mesece šahovski turnir.

To bi bil popis delovanja v društvu samem. »Preporod« pa ni omejil svojega delovanja le na društvo, temveč se je udeleževal tudi drugih narodnih in kulturnih prireditev. Mnogo priznanja si je pridobilo naše društvo s tem, da je prevzelo in izvedlo akcijo za okrasitev grobov naših velikih mož na dan Vseh svetnikov. Vsi ljubljanski napredni dnevniki so pohvalno omenjali naše delo.

Izpregovoril bi rad nekaj besed še o nečem drugem. Na lanskem kongresa je bilo sklenjeno, naj društva po možnosti med seboj dopisujejo. Žalibog tega sklepa ne vršimo iz enostavnega vzroka: Ne poznamo naslovov. Prosim torej, naj vsa tovariška društva, ki žele z nami dopisovati, sporoče naslove: F. Švigelju, Ljubljana, Dalmatinova ulica 11/III.

Gojmir Jelenc.

Turneja dramske sekcije »Preporoda« v Ljubljani.

V dnevih od 26. avgusta do vštvešči 6. septembra 1921 je priredila dramska sekcija »Preporoda« v Ljubljani svojo prvo turnejo po večjih mestih severnega dela naše države.

Na repertoarju je imela sledeča izbrana dela: tridejanko-dramo »Mrak« (Petar Petrovič), tridejanko-dramo »Otroško tragedijo« (P. Schönherr), enodejanko-dramsko sliko »Noč na verne duše« (O. Župančič) in veseloigro-štiridejanko »Ulica št. 15...« češki spisal Šemberk.

Dne 27. avgusta je dramska sekcija uprizorila v celjskem mestnem gledališču »Mrak«. Maloštevilno občinstvo je bilo z uprizoritvijo povsem zadovoljno.

V Ptujju je bila uprizorjena dne 30. avgusta veseloigra »Ulica št. 15...«. Igralci so dobro rešili svoje vloge. Mnogobrojno občinstvo ni štedilo s priznanjem mladim in navdušenim igralcem.

Iz Ptujja je vodila turnejska pot v Varaždin, kjer se je mogla — kljub raznim neprilikam in kratkem času, ki je bil na razpolago — uprizoriti dne 1. septembra veseloigra »Ulica št. 15...« v mestnem gledališču z dobrim moralnim, a z manj povoljnimi gmotnim uspehom.

Naslednjega dne je pripeljala železna cesta mlade igralce v naš ponosni in aaglo se razvijajoči Maribor.

V dveh dramskih večerih (3. in 4. septembra v Narodnem domu) so se uprizorila sledeča dela: Prvi večer Petrovičev »Mrak«, drugi večer pa Schönherrjeva »Otroška tragedija« in Župančičeva dramska slika »Noč na verne duše«. Poset občinstva je bil srednji. Dijaki-igralci so v obeh večerih pokazali Mariborcem, kaj da zmorejo njih mlade sile. Zlasti je mnogo zanimala prva javna uprizoritev O. Ž. dramske slike, ki je s primerno scenerijo in s primernimi kostumi ter ob dobri interpretaciji zasedenih ulog, prišla do svoje veljave.

Na povratku iz Maribora se je potujoča grupa ustavila ponovno v prijaznem Ptujju, kjer je uprizorila dne 5. septembra v mestnem gledališču »Mrak«, ob dokaj zadovoljivem posetu občinstva.

Iz Ptujja se je vrnila igralska kolona po štirinajstdnevnem potovanju v Ljubljano. »Preporod« pa je lahko ponosen na uspehe svoje dramske sekcije. P. F.

Kulturni pregled.

Boris Orel:

Slovenski književni trg v l. 1921.

Neki ljubljanski dnevnik je orisal občo sliko slovenske knjige v prošlem letu 1921. z besedami: »Založbe ne delajo. Zalaga se malo, večinoma dobičkanosne knjige n. pr.

šolske. Matica in Mohorjeva družba delata malo, zlasti slednja. Izvirnih romanov nič, povesti ni, pesmi je nekaj; dobrih, dovršenih kratkih novelic nič — — itd. In res, če si stvar malo natančneje ogledamo, bomo na našo žalost našli, da so zgornje besede resnične. A ne sme se krivda takemu stanju pripisovati toliko zadržugam, ozir. tiskovnim založbam, kakor publiku sami, ki je vsled vojne psihoze postala popolnoma otopela za lepo, umetniško knjigo ter se vrgla z naslodo na književne proizvode laseivnega značaja. Vojna in njene hčere so našemu narodu, osobito njegovemu inteligentnemu delu ostavile toliko umazane kali brezbriznosti in mrzličnosti za razumevanje onega, kako in koliko vzvišeno kulturno vrednoto zaznamuje umetnost, čista in neskaljena narodu, ki se je osvobodil težkih verig sužnosti ter ves zmučen, izjet tisočletnega tlačevanja pohitel svobodi nasproti, nasproti novemu, prerobenemu življenju — — — Kdo pač dandanašnji kupuje slovensko knjigo? Večinoma učitelji, dijaki, uradniki in ljudje brez naslova. Oni pa, ki so dobro situirani ter premožni, zlasti pa oni, katere je vojna spravila na ugodno materijelno stališče, jo kratkomalo ignorirajo.

Po marljivi delavnosti ter največji produkciji knjig je treba na prvem mestu beležiti Tskovno zadrugo. Ni še dolgo v razvoju, a to kratko dobo, kar deluje, je pokazala toliko življenja, pokazala resnega razumevanja ter obilo smisla za lepo, umetniško knjigo. — Poleg spisov političnega, gospodarskega ali socialnega značaja je izdala celo vrsto prevodov, oziroma ponatisov. — Dr. J. Glonar nam je po mnenju kritike precej ponesrečeno uredil in zbral S. Jenka (Jenkovi zbrani spisi). Ob priliki Tavčarjeve 70-letnice je zadruga izdala Tavčarjevi deli: »Cvetje v jeseni« in »Visoška kronika« Tavčarjevi Zbrani Spisi, — Spisa — katerima je kritika po vsej pravici priznala odlično mesto v naši literaturi: tvorita res višek dveh panog dosedanjega Tavčarjevega pisateljvanja: domačijske in zgodovinske povesti. Dr. Novičan se je to pot oglasil s krepko zasnovano dramo »Veleja«, ki jo je naša drama še pred tiskom uspešno uprizorila. — V njegovem umetniškem delovanju je za »Našo vasjo« očividen in — krepak — korak naprej — (dr. Glonar). Dr. Iv. Lahov igrokaz »Noč na Hmeljniku« še ni doživel kritike. Je dramski proizvod, ki se je uprizoril lansko leto v Mariboru pod M. Skrbinškovo režijo z lepim uspehom. Dr. H. Dolence »Izbrani spisi« so zagledali v ponatisu svoj beli dan in to je prav. Njegovi spisi, črtice o gozdu in njegovih ljudeh: polharjih, gobarjih in kunarjih, so res klasični in človek ga uživa kakor Jurčiča ali Erjavca.

»Neprisiljenost in preprostost pripovedovanja je umetnost te knjige. « ki ima dušo in vonj« (Dr. Pregelj). Staretova »Lisjakova hči« je po Grafenauerju njegova najboljša povest, a v nas ni našla dovolj odmeva in kritika jo je odklonila. Za smeh nanj je poskrbel Feigel z zbirko svojih humoresk »Tik za fronto«, katera pa Murnika i v jeziku i v humorju pač ne dosega. Shakespearov »Macbeth« je doživel slovensko izdajo v blestečem prevodu sijajnega Župančičevega jezika. Gradnik je prevedel Čikajova »Pisane oblake«, ki bodo naši deci v pravo radost. Na znanstvenem ozir. na poljudno-znanstvenem polju imamo: A. Melik »Jugoslavija«, Webrov »Uvod v filozofijo« ter dr. Iv. Prijatelja »Predhodnike in idejne utemeljitelje ruskega realizma«. Za Božič pa nas je Tiskov. zadruga nepričakovano, prijetno iznenadila s »Cankarjevim zbornikom« in prevodom slovitega Barbusovega romana »Ogenj«, ki ga je preskrbel A. Debeljak. Cankarjev zbornik je res prav dostojna, tiha proslava Cankarjeve nesmrtnosti ob tretji obletnici njegove smrti. Po izbranosti vsebine (dr. Prijatelj!) ter opremi se smatra vspešni z dr. Iz. Cankarjevimi »Obiski« za pravi književni biser, za katerega smo založništvu iz srca hvaležni. — Za svetovne vojne je vzrastel na Francoskem navidezno nekaj epigon slovitega Zolajevga »Poloma«, v resnici pa pravi sodobni Homer strelskih jarkov pri Souchesu, Lensu in Clavercyu. H. B. bo s svojim romanom »Le feu« stal za vse čase ob Tolstejevem »Sevastopolu«.

Učiteljska tiskarna in Zvezna kaŕeta nekoliko živahneje pričetke. Frana Levstika in Frana Erjavca je izdala Učiteljska tiskarna v »Izbranih spisih za mladino«. Vso hvalo zasluŕi U. t. za Pavla Kunaverja knjiŕico (z umet. fotograf.): »Na planine!«, ki je naŕi sicer tako borni ŕportni literaturi v pravo čast. Čapkovo dramo »R. U. R.« v ŕestovem prevodu, Kmetovo »Heleno«, Skrbniŕkov »Diletantski oder« in E. N. »Lepo masko« je izdala Zvez. tiskarna; ŕensko druŕstvo v Mariboru »Izbrane spise Josipine Turnograjske«, in konečno Narodno gledaliŕe v Ljubljani Gogoljevo nesmrtno komedijo »Revizor« v prevodu dr. Ivana Prijatelja. Nova Zaloŕba in Omladina v l. 1921. nista izdali nič knjig.

France Bevk se je pojavil za let grozote in strahote v »Dom in Svetu« kot zelo plodovit pesnik in tolmač vojnih čustev. Gojil je zlasti pravljico in parabelo in je v »Rdečih vrstah« zapisal mnogo resnic iz sebe in svojega doŕivetja. »Pesmi«, ki so izŕle v Gorici, so deloma ponatis pesmi, natisnjenih v »Dom in Svetu«. Omeniti je tudi njegove »Malčke in Palčke« (Gorica 1921). Literarna redkost in umetniŕski ter tiskarski unikum je Fr. Kralja »Kralj Matjaŕ« (zaloŕ. Alb. Stele). Občinstvu je bil predstavljen zanimiv poizkus Fr. Kralja, spisati narodno pesem o kralju Matjaŕu na tak način, da bo ŕe v poteku pisave priŕla do izraza vsebina in ilustrirati glavne momente te pesmi. »Je skoz in skoz delo takozvane ekspresivne smeri, ki hoče podati del notranjega doŕivetja, včasih vizionarnega gledanja in slutenja nečesa, česar v naravi ni ali vsaj tako ni, kakor si to prikroji umetnost. Kdor se pribliŕa takim delom z merilom naturalizma, me bo našel pot do njih« (dr. Fr. Stele).

To bi bila v sploŕnih obrisih predočena nekaka celotna slika slovenske leposlovne knjige v l. 1921. Preostanejo edino ŕe knjige gospodarskega, političnega ali socijalnega značaja. Marsikaj je morda nepopolnega, marsikatera beseda bi se ŕe lahko zapisala o tem ali onem proizvodu, marsikaj bi se seveda tudi ŕe pripomnilo k tej celotni sliki leposlov. knjiŕevnega stanja. Vkljub temu upam, da zadovoljim slovenskega dijaka, oŕbito, da zadobijo v tem spisu bratje na Hrvaškem in v Srbiji zadosten vpogled v slovensko beletristično knjigo.

Poročilo uredniŕstva in uprave:

Zaradi nepremostljivih zaprek izhaja 1. ŕtev. ŕele marca. Prihodnja dvojna ŕtev. izide sredi marca.

Da pa nam bo moŕoče izdajati list s čim bogateŕo in zanimiveŕo vsebino. pozivljamo vsa naŕa udruŕenja:

1. Poŕiljajo naj nam aktualne članke in razprave.
2. Avtentična poročila za bodočo rubriko »Dijaŕski vestnik«.
3. Poročila o stanju in delovanju lastne organizacije.
4. Zanimivosti s sploŕno-kulturnega vidika.

Da bo omogočen materialni obstoj lista, apeliramo na vsa naŕa udruŕenja, da se točno drŕe tozadevnih določb Saveznih pravih in jih v vsakem slučaju vestno izpolnujejo. V slučaju neopravičnega neizpolnevanja, ŕi bomo dovolili neredna udruŕenja v listu imenoma pozvati k redu. Tiskovni stroŕki in vse upravne potrebŕine so se podraŕile v tolikem iznosu, da moremo z velikim naporom in ŕednjo vzdrŕati ravnovesje v proračunu.

Obenem naproŕamo tudi vse svoje prijatelje izven dijaŕskih vrst, da nam s svojim znanjem, kakor tudi z materialnimi pripomočki stoje ob strani, za kar jim bo dijaŕstvo vedno hvaležno. Nadejamo se, da naŕ skromni klic ne bo ostal neuslišam.

Zaključek prihodnje ŕt. 15. marca.

С В А К И

трговац, индустријалац, занат-
лија, кафеџија, банкар као и
сви остали пословни људи

Т Р Е Б А

да буду претплатници Међу-
народног Трговинског Посре-
динка, који излази у Београду
и чија годишња претплата само
— педесет —

Д И Н А Р А

Д И Н А Р

ће се поправити само онда ако не будемо, као до сад, плаћали скупо робу коју увозимо, и продавали јевтино наше сировине, које извозимо. Да би се роба купила јевтино, треба је набавити из прве руке и онде где су најбољи услови за њену продукцију. Исто тако, треба продавати наше сировине директно њиховим потрошачима, да би се постигла њихова права вредност.

Наш трговачки свет није до сад могао да испуњава ова два услова због непознавања страних пијаца и што није имао довољно веза. Али од како је основан у Београду Музеј Међународне Трговине и Индустрије, у овоме се учинио велики прогрес. Само има их још приличан број који не знају да се користе организацијом Музеја Међународне Трговине и Индустрије, него још увек лутају и тиме чине штету и себи и другима. Узрок, те један исти артикал кошта код неких трговаца 5 а код неких 10 динара само је тај, што ови први набављају робу из прве а ови други из треће и четврте руке.

Стога је крајње време да сваки зна да је Музеј Међународне Трговине и Индустрије једино предузеће у нашој земљи које има веза по целој свету и које добија свако-дневно извештаје са свих страна, како о пијачном, тако и о економском стању у опште.

Исто тако Музеј прима свако-дневно безброј понуда за стране артикле и тражења за наше сировине које он бесплатно саопштава свакоме ко то затражи. Ако требате неки страни артикал, или имате на продају неки наш земаљски производ, довољно је да то јавите Музеју и Ви ћете добити хиљадама понуда, односно тражњи. Општи је интерес да се у будуће ни једна набавка, па била она приватна или државна, не обави пре, док се не затраже цене, односно посредство Музеја Међународне Трговине и Индустрије.